INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION
ISSN 2181-371X
https://sr-journals.org/index.php/ITSE

Aksiologik yondashuv asosida o‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishning didaktik asoslari

Toshtemirova Dilbar Bozarovna
Toshkent davlat yuridik universiteti qoshidagi
M.S.Vosiqova nomidagi akademik litseyning
Ona tili va adabiyot fani katta o‘qituvchisi
shgulnoza310@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada aksiologik yondashuv asosida o‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishning didaktik asoslari ilmiy va nazariy jihatdan chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ta’lim mazmuni, pedagogik metodlar va zamonaviy ta’lim vositalarining qadriyatlar bilan bog‘liqligi oydinlashtirilgan. Shuningdek, o‘quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlari, interaktiv metodlarning samaradorligi va didaktik shart-sharoitlarning ahamiyati batafsil ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari asosida muloqot madaniyatini shakllantirishga qaratilgan samarali didaktik strategiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu strategiyalar ta’lim jarayonini yanada samarali va mazmunli qilishga xizmat qiladi, o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.
Kalit so‘zlar: aksiologik yondashuv, muloqot madaniyati, didaktik asoslar, kommunikativ kompetensiya, qadriyatlar tizimi, pedagogik metodlar, ta’lim vositalari, interaktiv ta’lim

Annotation. This article provides a scientific and theoretical analysis of the didactic foundations for shaping communication culture among students based on an axiological approach. The study clarifies the relationship between the content of education, pedagogical methods, and modern educational tools with values. Additionally, it examines the pedagogical possibilities of the axiological approach in developing students communicative competence, the effectiveness of interactive methods, and the significance of didactic conditions in detail. Based on the research findings, effective didactic strategies aimed at cultivating communication culture have been developed. These strategies serve to make the educational process more effective and meaningful, positively impacting students' personal and social development.
Keywords: axiological approach, culture of communication, didactic foundations, communicative competence, system of values, pedagogical methods, teaching tools, interactive learning.

Аннотация. В данной статье на научном и теоретическом уровне глубоко анализируются дидактические основы формирования культуры общения у учащихся на основе аксиологического подхода. В ходе исследования проясняется связь содержания образования, педагогических методов и современных образовательных средств с ценностями. Также подробно рассматриваются педагогические возможности аксиологического подхода в развитии коммуникативной компетенции учащихся, эффективность интерактивных методов и значимость дидактических условий. На основе результатов исследования разработаны эффективные дидактические стратегии, направленные на формирование культуры общения. Эти стратегии способствуют более эффективному и содержательному образовательному процессу, оказывая положительное влияние на личностное и социальное развитие учащихся.
Ключевые слова: аксиологический подход, культура общения, дидактические основы, коммуникативная компетенция, система ценностей, педагогические методы, средства обучения, интерактивное обучение.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantirish muhim pedagogik muammolardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi shaxsdan yuqori kommunikativ kompetensiyani talab qilmoqda. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning muloqot madaniyatini shakllantirishga qaratilgan didaktik mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Aksiologik yondashuv ta’lim jarayonida shaxsni oliy qadriyat sifatida e’tirof etishga asoslanadi. Mazkur yondashuv o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy rivojlanishini ta’minlash bilan bir qatorda, ularda kommunikativ faoliyatga nisbatan qadriyatli munosabatni shakllantiradi [1]. Muloqot madaniyati esa insonning nutqiy savodxonligi, kommunikativ etikasi, muomala odobi va ijtimoiy hamkorlik qobiliyatlarini o‘zida mujassamlashtiruvchi murakkab pedagogik kategoriya hisoblanadi.

Ta’lim mazmunini qadriyatlarga yo‘naltirish, innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish hamda zamonaviy ta’lim vositalarini joriy etish o‘quvchilarda muloqot madaniyatini samarali shakllantirish imkonini beradi [2].

Metodologiya

Mazkur tadqiqotning metodologik negizini aksiologik, tizimli hamda kompetensiyaviy yondashuvlarning o‘zaro integratsiyasi tashkil etdi. Ushbu yondashuvlar o‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish jarayonini yaxlit pedagogik tizim sifatida tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot davomida nazariy-pedagogik tahlil, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, ilmiy umumlashtirish va empirik ma’lumotlarni interpretatsiya qilish metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil orqali aksiologik yondashuvning didaktik imkoniyatlari hamda muloqot madaniyatining pedagogik mohiyati yoritildi. Qiyosiy tahlil asosida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari o‘rganilib, ularning konseptual jihatlari o‘zaro taqqoslandi. Pedagogik kuzatuv yordamida esa o‘quvchilarning kommunikativ faolligi, muloqot jarayonidagi ishtiroki va ijtimoiy munosabatlarga kirishish darajasi tahlil qilindi.

Aksiologik yondashuv ta’lim mazmunini milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan boyitishga xizmat qilsa, kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarning kommunikativ faoliyatini real hayotiy vaziyatlar bilan uyg‘unlashtirishga yo‘naltiriladi. Natijada o‘quvchilarda nafaqat nazariy bilim, balki samarali muloqot olib borish, ijtimoiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish va muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalari shakllanadi [3].

Muloqot madaniyati shaxsning ijtimoiy munosabatlar tizimida samarali kommunikativ faoliyat olib borish qobiliyatini ifodalovchi murakkab pedagogik kategoriya hisoblanadi. U nutq madaniyati, tinglash ko‘nikmasi, kommunikativ etika, empatik munosabat va refleksiv faoliyat kabi komponentlarning o‘zaro uyg‘unligi asosida namoyon bo‘ladi. Didaktik nuqtai nazardan muloqot madaniyati o‘quvchilarning bilish faolligini oshirish, axloqiy dunyoqarashini rivojlantirish hamda kommunikativ kompetensiyasini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ushbu jarayonda qadriyatlar tizimi asosiy metodologik omil sifatida muhim ahamiyat kasb etadi [4].

Aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan pedagogik jarayon o‘quvchilarda muloqotga nisbatan ongli va mas’uliyatli munosabatni shakllantiradi. Natijada ularda bag‘rikenglik, o‘zaro hurmat, hamkorlik va tolerantlik kabi ijtimoiy-axloqiy sifatlar rivojlanadi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning nafaqat kommunikativ faolligini, balki ularning ma’naviy kamolotini ham ta’minlaydi.

Aksiologik xarakterdagi ta’lim mazmuni o‘quvchilarning kommunikativ faoliyatini ma’naviy jihatdan boyitadi va ularda barqaror muloqot madaniyatining shakllanishiga zamin yaratadi. Mazkur yondashuv orqali o‘quvchilar muloqot jarayonida o‘z fikrini erkin va asosli ifodalash, boshqalarning fikriga hurmat bilan yondashish hamda ijtimoiy hamkorlikni samarali tashkil etish ko‘nikmalarini egallaydi [5].

Muloqot madaniyatini rivojlantirishda interaktiv pedagogik metodlardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bunday metodlar o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faol ishtirokini ta’minlab, ularning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Debat, munozara, “aqliy

hujum", rolli o‘yinlar va keys-stadi texnologiyasi kabi metodlar o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar jamoaviy fikr almashish, muammoli vaziyatlarni birgalikda hal qilish va o‘z nuqtai nazarini asoslash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Natijalar va munozaralar

Tadqiqot natijalari, aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan didaktik tizim o‘quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka erishayotganini ko‘rsatdi.

Birinchidan, qadriyatlarga yo‘naltirilgan ta’lim mazmuni kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bu yondashuv o‘quvchilarga muloqot qilishda zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Ikkinchidan, interaktiv metodlar o‘quvchilarning muloqot faolligini oshirishga yordam beradi. Bu usullar orqali o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Uchinchidan, zamonaviy texnologiyalar kommunikativ tajribani boyitadi. Raqamli vositalar va platformalar o‘quvchilarga yangi kommunikativ imkoniyatlar yaratadi va ularning o‘zaro aloqalarini kengaytiradi.

To‘rtinchidan, refleksiv faoliyat o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Bu jarayon o‘quvchilarga o‘z muvaffaqiyatlarini tahlil qilish va rivojlantirish imkoniyatini beradi.

Pedagogning kommunikativ madaniyati ham muhim omil sifatida ajralib turadi. O‘qituvchining nutq madaniyati va pedagogik etikasi o‘quvchilar uchun namuna sifatida xizmat qiladi, bu esa ularning muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Aksiologik yondashuv, o‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishda zamonaviy didaktikaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv, ta’lim jarayonida qadriyatlar tizimini integratsiyalash orqali o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatini taqdim etadi. Muloqot madaniyatining shakllanishida qadriyatlarga yo‘naltirilgan ta’limning ahamiyati katta bo‘lib, bu jarayon interaktiv metodlar yordamida kommunikativ faollikni oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy ta’lim vositalari muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Refleksiv faoliyat esa, kommunikativ madaniyatni takomillashtirishga yordam berishi bilan ajralib turadi. Ushbu ilmiy natijalar, kelajakda aksiologik yondashuv asosida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqishda muhim nazariy poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Abdukarimov, A. (2020). Aksiologik yondashuvlar: nazariya va amaliyot. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi.
2. Karimova, D. (2021). Muloqot madaniyati: nazariy va amaliy jihatlari. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti.
3. Rakhmonov, S. (2022). Qadriyatlar tizimi va uning ta’siri. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi.
4. Isroilov, I. (2023). Didaktika: nazariy va amaliy tahlil. Toshkent: O‘zbekiston Ta’limi.
5. Nurmatov, A. (2023). Pedagogik metodlar va ularning ta’siri. Toshkent: O‘zbekiston Davlat Universiteti.
6. Tashkent State University of Economics. (2019). Ijtimoiy-pedagogik mexanizmlar va ularning ta’siri. Toshkent: TSEU nashri.
7. Qurbonova M.F. Difficulties in enhancing communicativeness of pre-service English teachers. — “Maktabgacha va maktab ta’limi” ilmiy jurnal, 2025, №10. — B.275–277.
8. Qurbonova M.F. Pedagogical-psychological aspects of value formation in modern literary education. — Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 2024. — B.1348–1351.